

15u15-16u30

Workshop

Meesterlijk pleiten in burgerlijke zaken: dat doet u zo!

Dr. Béatrice Ponet (Hof van Beroep Antwerpen)

Stafhouder Marco Schoups (kantoor Schoups)

Meester Dominique Blommaert (kantoor Janson)

26/04/24

Structuur

1. Omvang en gestructureerde opbouw van de conclusies
2. Duur en doel van de pleidooien
3. Fysieke aanwezigheid van de cliënt: wenselijk?
4. Nieuwe uitdagingen
 - a) Verhouding tot andere vormen van conflictbeslechting
 - b) Digitalisering van Justitie en inzet van AI
 - c) Videoconferentie
5. Ambtshalve aanvullen van rechtsgronden door de rechter
6. Taal van de procedure

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Discussievragen

Moet het oude debat over de **omvang conclusies** niet opnieuw gevoerd worden?

Moet er geen reglementering komen om het **gebruik van stukken** beter te organiseren?

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van een magistraat

- Verplichting om middelen te nummeren en hun voordracht in hoofdorde of ondergeschikte orde te vermelden (art. 744, 3° Ger.W.) ter “vereenvoudiging” van de taak van de rechter – **geen regels over de omvang van conclusies.**
- Rechter moet enkel antwoorden op die middelen (art. 780 lid 1, 3 ° Ger.W.)
- Artikel 149 Gw. verplicht de rechter niet te antwoorden op conclusies die dermate verwarrend zijn dat het onderzoek ervan onmogelijk blijkt
- **Moet het oude debat over de omvang conclusies niet opnieuw gevoerd worden?**

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van een magistraat

Vergelijk Hof van Justitie:

- Artikel 58 ‘Reglement voor de procesvoering’ van het Hof van Justitie

*“Onverminderd de in dit Reglement opgenomen bijzondere bepalingen kan het Hof bij besluit de **maximumlengte** van de bij hem ingediende memories of opmerkingen vaststellen. Dit besluit wordt bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Unie.”*

- ‘Praktische aanwijzingen voor de partijen inzake bij het Hof aangebrachte zaken’, randnr. 12 (over prejudiciële verwijzingen):

*“Behoudens bijzondere omstandigheden of specifieke bepalingen in het Reglement voor de procesvoering die voorzien in een beperking van de lengte van de geschriften wegens de urgentie van de zaak, zouden de schriftelijke opmerkingen in een prejudiciële zaak niet langer mogen zijn dan **20 bladzijden**.”*

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van een magistraat

Vergelijk Nederland

Limieten voor het aantal bladzijden van processtukken in landelijke procesreglementen sinds 1 april 2021 (civiele dagvaardingszaken + verzoekschriftprocedures in handels- en insolventiezaken bij de gerechtshoven) – **uitzondering mogelijk op verzoek van partijen** in geval van feitelijke of juridische complexe dossiers

Soort processtuk	Paginalimiet
Memories van grieven en van antwoord	25
<i>Idem</i> bij incidenteel hoger beroep	15
Overige memories	15
Beroepschrift en verweerschrift	25
<i>Idem</i> in incidenteel hoger beroep	15
Overige processtukken in verzoekschriftprocedures	15

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van een magistraat

- De rechter dient enkel te antwoorden op de **syntheseconclusies** van partijen – de laatste conclusie van de partijen dient de vorm aan te nemen van een syntheseconclusie (art. 748 bis Ger.W.)
- De rechter dient geen kennis meer te nemen van **voorafgaandelijke conclusies en/of de gedinginleidende akte** van de partijen

Opgelet: in hoger beroep is **incidenteel beroep** alleen toegelaten indien het wordt ingesteld in de eerste conclusie van de gedaagde in hoger beroep na het hoofdberoep of het incidenteel beroep dat tegen hem is ingesteld (artikel 1054 Ger.W.): de rechter moet de vorige conclusie op dit punt wel nog controleren.

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van een magistraat

- Ook **bundel stukken is vaak niet voldoende geïnventariseerd en wanordelijk**, terwijl dit essentieel is (zie artikel 742 Ger.W.: partijen dienen samen met hun conclusies een inventaris van de meegedeelde stukken neer te leggen – deze verplichting is echter niet gesanctioneerd).
- **Moet er geen reglementering komen om het gebruik van stukken beter te organiseren?**

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van advocaten

- Geen voorstander van beperking omvang conclusies:
 - Lettertype – interlinie
 - Groot verschil qua inhoudelijke discussie
- Goede conclusie behoudt een heldere structuur:
 - Structuur aangetast door repliek?
 - Gebruik voetnoten
 - Gebruik passages uit stukken

1. Omvang en opbouw van de conclusies

Perspectief van advocaten

- Relatie conclusie ↔ stukkenbundel
 - Eigen bundel omvat alle stukken
 - Overzichtelijke, gestructureerde inventaris
 - Kleur aanbrengen bij relevante passages
- Bundel relevante RS & RL

2. Duur en doel van de pleidooien

Discussievragen

Nood aan aanwijzingen over de **duur van het pleidooi** in het licht van de aard van de zaak?

2. Duur en doel van de pleidooien

Perspectief van een magistraat

- **Partijen moeten in principe duur van pleidooi aangeven**, maar rechter kan corrigeren in plus of min – Cultuurverschil tussen Vlaanderen en Wallonië noopt tot meer uniformiteit
- **Duur van pleidooi vaak graadmeter voor werklast magistraat** (zie ook werklastmeting): korte pleitduur vragen geeft signaal dat voor de zaak geen omvangrijke uitspraak wordt verwacht
- Partijen hebben vaak de **neiging om pleitduur te onderschatten**

2. Duur en doel van de pleidooien

Perspectief van een magistraat

- **Duur van pleidooi niet gereguleerd** (↔ Hof van Justitie in ‘Praktische aanwijzingen voor de partijen inzake bij het Hof aangebrachte zaken’, randnr. 60:
*“In het algemeen wordt de **spreektijd vastgesteld op 15 minuten**, ongeacht de rechtsprekende formatie waarnaar de zaak is verwezen. Deze duur kan echter worden verlengd of ingekort, afhankelijk van de aard of de bijzondere complexiteit van de zaak, het aantal deelnemers aan de terechtzitting en hun procedurele status en de eventuele maatregelen tot organisatie van de procesgang.”*
- Pleidooi van belang in **meervoudige kamers in eerste aanleg en hoger beroep**, ook zeker voor ondernemingsrechtbank en arbeidsrechtbank waar vaak maar 1 magistraat het dossier heeft voorbereid.
- Keuze voor enkel- of meervoudige kamer niet bij partijen (maar ze kunnen wel motiveren waarom ze meervoudige kamer wensen en (aangewezen) voorzitter zal hiermee mogelijk rekening houden

2. Duur en doel van de pleidooien

Perspectief van een magistraat

- Pleidooi moet vooral ook “**rode draad**” meegeven
 - In complexe zaken kan een overzichtelijk pleidooi de magistraat aanzienlijk helpen bij de redactie van de uitspraak
- **Interactief debat** staat centraal (art. 756*ter* Ger.W.)
 - Combinatie pleidooi met interactief debat
 - Grondige voorbereiding van magistraten en advocaten vereist (opgelet met laattijdige verzoeken om uitstel, doorhaling, afstand).
- **Nood aan aanwijzingen over de duur van het pleidooi in het licht van de aard van de zaak?**

2. Duur en doel van de pleidooien

Perspectief van advocaten

- Duur is bij begin van de zaak moeilijk te voorspellen
- Staat niet recht evenredig in verhouding tot lengte conclusies
- Doel is meerwaarde brengen tegenover inhoud conclusie: hoe?
 - Voorbereiding: wat wil ik rechter meegeven m.h.o. beraad
 - Sterke punten accentueren + terloops argumenten tegenpartij ontmoeten → sterkte van eigen boodschap blijft overeind
- Vertrekken van combinatie conclusies + stukkenbundel
- Zoeken naar stukken of passages onderbreekt dynamiek pleidooi

2. Duur en doel van de pleidooien

Perspectief van advocaten

- Overzichtelijke slides met trefwoorden of referentie naar stukken: laat toe om los te komen van de tekst van conclusies
- Souplesse voorzien zoals bij arbitrage: PowerPointpresentatie, technische hulpmiddelen?

3. Fysieke aanwezigheid cliënt wenselijk?

Discussievragen

Moeten advocaten niet vooraf overleggen over het nut en het gevolg van de aanwezigheid van partijen op een pleitzitting?

3. Fysieke aanwezigheid cliënt wenselijk?

Perspectief van een magistraat

- In burgerlijke zaken dienen partijen **in beginsel niet** in persoon te verschijnen
 - nieuwe tendens: partijen komen vaker mee naar de zitting met hun raadsman.
 - Gevolg: pleitduur neemt uitbreiding en partijen willen vaak zelf ook een mondelinge persoonlijke tussenkomst doen.
- Opgelet met (soms te) verregaand interactief debat: partijen leggen soms verklaringen of die niet stroken met de conclusie van hun raadsman.
 - Persoonlijke aanwezigheid van partijen ter zitting verwordt soms tot een “persoonlijke verschijning” van de partijen.

3. Fysieke aanwezigheid cliënt wenselijk?

Perspectief van advocaten

Enkele tips :

- Bespreek het met de cliënt
- Bij twijfel, ja, neem de cliënt mee
- De cliënt waardeert zo uw werk
- Bereid minutieus voor wat de cliënt zal zeggen en pas aan tijdens de zitting
- Weet dat deze aanwezigheid een verschil kan maken
- Als de tegenpartij er wel is en uw client niet, lastig onevenwicht

4. Nieuwe uitdagingen

Perspectief van een magistraat

- Verhouding tot andere vormen van conflictbeslechting:
 - Arbitrage
 - Bemiddeling
 - Nieuw: kamers voor minnelijke schikking (wet van 19 december 2023): art. 734/1 Ger.W. (facultatief tot 1 september 2025)
- Digitalisering van Justitie (wet van 27 maart 2024) en gebruik AI
- Gebruik videozittingen: moet deze mogelijkheid uitgebreid worden in burgerlijke zaken ?

4. Nieuwe uitdagingen

Perspectief van advocaten

- Arbitrage :
 - Pro memorie : over een arbitrageclausule en de (al dan niet) toepassing wordt vaak onderhandeld, gebruik die mogelijkheid
 - Wees u bewust van de rol van de rechter bij vernietigingsprocedure : hoe staat die tegenover arbitrage (*favor arbitrandum*)
 - Pro memorie : MEDARB & ARBMED

4. Nieuwe uitdagingen

Perspectief van advocaten

- Bemiddeling :
 - Rechter kan het opleggen tegen de wil in van bepaalde partijen (niet alle)
 - De aanwezigheid en houding van de partij op de zitting zal ongetwijfeld in het beraad een rol spelen
 - Ook in beroep
 - Werp dit tijdig op en bespreek het met uw cliënt en tegenstrever
 - Zoek vooraf geschikte bemiddelaars
 - De lege ferenda : uitbreiding van de mogelijkheid voor de rechter : *in elke stand van het geding*

4. Nieuwe uitdagingen

Perspectief van advocaten

- KMS :
 - Oprichting van KMS burgerlijk, ondernemingszaken en arbeidsrecht, uiterlijk 1.9.2025
 - Maak er gebruik van waar en wanneer mogelijk, zeker met het oog op kostenbeperking
 - Rol van de rechter in de verzoening (geen bemiddeling)
- Digitalisering : RS
- Videozittingen : wetsontwerp videoconferentie : organisatie van deze mogelijkheid

5. Ambtshalve aanvulling rechtsgronden

Discussievragen

Moeten advocaten niet beter nadenken over de rechtsgronden die ze inroepen om “verrassingen” te voorkomen ?

5. Ambtshalve aanvulling rechtsgronden

Perspectief van een magistraat

Op grond van Belgische (vaststaande) cassatierechtspraak

- Vereist beschikkend gedeelte soms onduidelijk, middelen soms onvolledig of weinig relevant
- Geschil beslechten op grond van toepasselijke rechtsregels – staat los van de vraag of regelgeving van openbare orde of dwingend recht is.
 - ambtshalve onderzoeken en aanvullen, wijzigen of vervangen
 - opwerpen rechtsregels als toepassing geboden is door feiten die zelfs impliciet besloten liggen in het debat
- ook beslissing steunen op elementen waarvan partijen de toepassing mochten verwachten en waarover zij tegenspraak hebben kunnen voeren, zonder heropening

5. Ambtshalve aanvulling rechtsgronden

Perspectief van een magistraat

Op grond van Belgische (vaststaande) cassatierechtspraak

- Opgelet met **rechten van verdediging**, zo nodig heropening der debatten of uitstel
- Geen miskennis recht van verdediging wanneer een rechter zijn beslissing steunt op elementen
 - die door één van de partijen werden aangevoerd, of
 - waarvan de partijen, gelet op het verloop van het debat, mochten verwachten dat de rechter ze in zijn oordeel zou betrekken en waarover zij tegenspraak hebben kunnen voeren
- Vooral problematisch wanneer partijen nieuwe wetgeving nog niet goed kennen
 - Voorbeeld: nieuwe B2B-wet inzake onrechtmatige bedingen (wet van 4 april 2019) (dwingende politiewet volgens voorbereidende werken)

5. Ambtshalve aanvulling rechtsgronden

Perspectief van een magistraat

Op grond van rechtspraak Hof van Justitie

- In het **Europees consumentenrecht** (consumentenkoop, consumentenkrediet, onrechtmatige bedingen, etc.) legt het Hof van Justitie de verplichting op aan de rechter om deze wetgeving ambtshalve op te werpen:
 - Zie onder meer arrest *Oceano Grupo* (27 juni 2000) inzake B2C onrechtmatige bedingen
- **Moeten advocaten niet beter nadenken over de rechtsgronden die ze inroepen om “verrassingen” te voorkomen?**

5. Ambtshalve aanvulling rechtsgronden

Perspectief van advocaten

- Cassatie laat veel ruimte, zie hierboven
- Neem dit mee in het conclusiewerk
- Wees voorbereid op de mogelijkheid van de rechter om ambtshalve aan te vullen
- Wees voldoende alert op de zitting en vraag uitstel wanneer nieuwe rechtsgronden ter sprake komen

6. Taal van de procedure

Discussievragen

Moet er nagedacht worden over procederen in andere taal?

6. Taal van de procedure

Perspectief van de magistraat

- Taalwet Gerechtszaken van 15 juni 1935: taal van procedure is Nederlands, maar **gebruik van stukken in andere talen neem toe** zeker in transnationale geschillen, maar die zijn er steeds meer.
 - Op grond van art. 8 kan de rechter de vertaling vragen van stukken van rechtspleging in vreemde taal
 - Strikt gebruik van Nederlands als procestaal zal in toekomst wellicht discussiepunt worden
 - Eerste poging om Taalwet 1935 af te zwakken mislukt: Artikel 5 van de Potpourri VI-wet, dat het artikel 40 van de Taalwet (principe van absolute nietigheid, ambtshalve op te werpen door de rechter)wijzigde, werd vernietigd door G.W.H. op 19/09/2019: het gewijzigde artikel 40 van de Taalwet Gerechtszaken hield een schending van het recht op een eerlijk proces in.

6. Taal van de procedure

Perspectief van de magistraat

- Zie evolutie:
 - **Art. 39bis Taalwet**

*“In betwiste zaken die geheel of gedeeltelijk betrekking hebben op de in het Belgische **Scheepvaartwetboek** geregelde aangelegenheden en geen strafzaken zijn:*

1° kunnen in het Engels gestelde rechtsbronnen en overtuigingstukken worden overgelegd, in welk geval de rechter, in afwijking van artikel 8, hiervan niet de vertaling in de taal der rechtspleging kan bevelen;

2° kunnen in de akten van rechtspleging aanhalingen uit in het Engels gestelde rechtsbronnen en overtuigingsstukken, alsmede Engelse vaktermen worden opgenomen.”

Geen verschil in behandeling met andere internationale handelsgeschillen ?

GwH 9 november 2023, nr. 146/2023: art. 39bis Taalwet schendt artikelen 10 en 11 Gw. niet

6. Taal van de procedure

Perspectief van de magistraat

- Zie evolutie:
 - Quid **Brussels International Business Court (BIBC)**?
 - Bedoeling stap te zijn in de modernisering van het burgerlijk en economisch recht.
 - De BIBC zal zich uitsluitend bezighouden met internationale commerciële geschillen tussen bedrijven. Alle zaken die voor de BIBC worden gebracht, zullen in het Engels worden behandeld, inclusief de uitspraak van de rechtbank.
 - Vergelijk **Nederland**:
 - Pogingen in Nederland om binnen de gerechtelijke organisatie een Engelstalige afdeling op te richten niet zo succesvol ?
 - De Netherlands Commercial Court (NCC) is op 1 januari 2019 van start gegaan. De NCC behandelt zaken standaard in het Engels en doet in het Engels uitspraak. De procedures zijn volledig toegesneden op een zo efficiënt mogelijke behandeling van veelal complexe zaken. De Netherlands Commercial Court bestaat uit een kamer van de Amsterdamse rechtbank (NCC) en een kamer van het gerechtshof Amsterdam (Netherlands Commercial Court of Appeal; NCCA).
- **Moet er nagedacht worden over procederen in andere taal?**

6. Taal van de procedure

Perspectief van advocaten

- Stukken:
 - in beginsel in de taal waarin ze zijn opgesteld indien NL/FR/ENG
 - essentiële passages in voetnoot vertalen
- Procedure
 - Procederen in engels via gewone rechtbanken?
 - Risico op vergrote gerechtelijke achterstand?
 - Voorkeur voor arbitrage